

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УМАНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ПАВЛА ТИЧИНИ
Інститут природничо-математичної та технологічної освіти
Кафедра професійної освіти та технологій за профілями

О.Г. Гервас

ІСТОРІЯ ДИЗАЙНУ, НАУКИ І ТЕХНІКИ

Навчально-методичний посібник

Умань 2015

УДК 7.012 (075.)

ББК 85. 1я 73

Г 37

Рекомендовано до друку методичною радою технолого-педагогічного факультету

Уманського державного педагогічного університету

Імені Павла Тичини

(Протокол №1 від 27.08.14р.)

Рецензенти:

О.О. Пінчевська – доктор технічних наук, професор

А.Г. Грітченко - доктор педагогічних наук, професор

Гервас О.Г.

Г 37 **Історія дизайну, науки і техніки.** Навчально-методичний посібник / Гервас Ольга Геннадіївна. – Умань: ФОП Жовтий О.О., 2015. 150 с.

В навчально-методичному посібнику подається матеріал з основних теоретичних аспектів сучасного дизайну предметного середовища, історичні передумови появи дизайну, як нового виду творчої діяльності, становлення дизайну, дизайн сьогодні тощо.

Для наукових працівників, викладачів та студентів навчальних закладів, де вивчається основи дизайну об'єктів сучасного предметного середовища.

УДК 7.012 (075.)

ББК 85. 1я 73

Уманський державний педагогічний університет
Імені Павла Тичини
Гервас О.Г., 2015

ЗМІСТ

ПЕРЕДУМОВА.....	5
ТЕМА 1. ОСНОВНІ ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ СУЧАСНОГО ДИЗАЙНУ СЕРЕДОВИЩА.....	7
1.1. Особливості професійної діяльності дизайнера.....	7
1.2. Мета дизайнерської діяльності.....	8
1.3. Професійні обов'язки дизайнера.....	8
1.4. Основні цілі і завдання дизайну.....	9
1.5. Об'єкти і види дизайну. Методи та сучасні принципи.....	13
1.6. Основні категорії дизайну.....	15
ТЕМА 2. ІСТОРИЧНІ ПЕРЕДУМОВИ ПОЯВИ ДИЗАЙНУ, ЯК НОВОГО ВИДУ ТВОРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	18
2.1. Понятійні положення з дизайну середовища.....	18
2.2. Основні функції дизайну.....	22
2.3. Специфіка дизайну як особливого виду творчої естетичної діяльності.....	24
2.4. Історичні аспекти виникнення професії дизайнера та галузі «Дизайн середовища».....	26
ТЕМА 3. ПРЕДМЕТНИЙ СВІТ В ЕПОХУ РЕМІСНИЧОГО ВИРОБНИЦТВА.....	38
3.1. Єгипет.....	38
3.2. Греція.....	46
3.3. Рим.....	50
3.4. Європа XI – XIX століть.....	56
ТЕМА 4. СТАНОВЛЕННЯ ДИЗАЙНУ.....	78
4.1. Ремесло і промисловість.....	78
4.2. Модерн.....	84
4.3. «Веркбунд» і перший дизайнер Петер Беренс.....	90
4.4. «Баухауз» - перша школа художнього конструювання.....	93
4.5. Зародження дизайну країнах СНД.....	97
ТЕМА 5. ДИЗАЙН СЬОГОДНІ.....	108

ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ СЛОВНИК.....	141
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	149

ПЕРЕДУМОВА

Культуровідповідність як основа організації сучасної освіти передбачає розвиток індивідуально-творчого, естетичного потенціалу особистості школяра. Естетична діяльність людини набуває особливої актуальності в епоху науково-технічного прогресу, високого рівня розвитку техніки і виробництва, які зумовлюють необхідність розв'язання проблеми широкої естетизації всього виробничого середовища, що не обмежується тільки зовнішнім виглядом, оздобленням окремих предметів, а проникає в зміст, внутрішню будову, конструкцію виробів та машин. Дизайн з його здатністю інтегрувати наукову, технічну і художню діяльність має надзвичайно великий виховний і розвивальний потенціал у справі формування творчої особистості.

Останніми роками у вітчизняній і зарубіжній спеціальній літературі усе частіше зустрічаються обґрунтовані заяви про серйозні відставання змісту середньої і вищої освіти від потреб науково-технічного прогресу та модернізації неперервної системи.

Ряд фахівців (Є.М.Лазарєв, М.М.Скаткін, С.У.Гончаренко, В.В.Чернишов), зарубіжних дослідників (А.І.Павловський, К.Томас та ін.) відзначають, що зміст навчання і його форми не відповідають сучасним вимогам, у ньому недостатньо використовуються новітні науково-технічні досягнення в галузі дидактики.

У зв'язку з цим ставиться завдання щодо актуалізації системи загальної освіти, що означає крім подальшої диференціації знань, ще й навчання самостійному мисленню, виховання потреби у постійній самостійній освіті, поповнення своїх знань і формуванні нових умінь, здатності до різних форм художньо-естетичної діяльності. Ці якості через свої професійні особливості найповніше формуються в процесі дизайн-діяльності.

У наш час до художньо-конструкторської діяльності, до різних видів проектування залучається все більша наявність людей. У промисловому проектуванні відокремився самостійний напрям - дизайн, який поєднав у собі творчий пошук наукової думки і художню уяву.

Такі професії, як художник-конструктор, дизайнер, які є одними з наймолодших, завойовують усе більшу популярність. На сьогодні неможливо назвати жодної галузі науки, техніки, культури, які б органічно не пов'язувалися з мистецтвом і дизайном. Образна мова мистецтва

проникає в науку, наукові дослідження, розширює сферу художньої культури, а макетно-модельний метод, що є властивим архітектурі і дизайну, робить науку, техніку, технологію, інженерне проектування більш гуманістичними.

У даний час проектування і виготовлення високоякісної продукції немислиме без участі дизайнера, чим підкреслюється важливість техніко-естетичних параметрів виробів, які створюються в процесі художнього конструювання. Більшість якісних показників закладається саме на стадії проектування і конструювання. Так наприклад, у ряді досліджень [66, 125, 196] відзначається, що близько 80% неякісних виробів є наслідком недоглядів на виробничому етапі, на етапі проектування. Це відбувається з тієї причини, що проектування найчастіше здійснюють фахівці, що не володіють методами художнього конструювання.

Дизайн функціонує у формі особливої проектної культури, основним завданням якої є концептуалізація і втілення нових предметних форм, формування гармонійного предметного середовища помешкання людини. Дизайн наближений до матеріальної культури і використовується в якості методу планування, винаходу, формоутворення і виконання.

На думку академіка В.Ф.Сидоренка (Росія), дизайнерський метод пізнання базується на діях з невербальними кодами в матеріальній культурі, які переводять інформацію (повідомлення, суть, сенс) з мови абстрагованих вимог і логічних схем на мову матеріальних об'єктів (моделей, блоків, модулів, систем, креслень тощо), полегшуючи конструктивне мислення і його концентрацію на наявні проблеми, на факт їх існування[13].

ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ СЛОВНИК

ГАРМОНІЯ (від грецького. — зв'язок, витонченість цілого, спів розмірність частин) — поняття, що визначає спів розмірність окремих частин виробу з цілим і між собою, яка досягається перш за все єдністю пропорційних відносин.

ДЕКОР (від лат. — прикрашаю) — сукупність елементів оздоблення і прикрашання виробу. Основні види Д.: орнаментика, зображувальні та архітектурні мотиви, оздоблювальне покриття. Розвинутий Д. характерний для виробів декоративно-прикладного мистецтва, особливо у минулому, коли він часто виявлявся у вигляді елементів (деталей), що спеціально вводяться до форми заради її прикрашання. Характер Д. визначається цілком уявленнями епохи окремого майстра про сутність краси речей. Засновники сучасного художнього конструювання — Міс Ван дер Рое, І.Б.Беренс, В.Татлін та ін. висунули принцип функціональної та конструктивної виправданості форми промислових виробів. Відповідно до цього принципу прикрашання форми декоративними деталями є надмірністю, результатом нерозуміння краси конструкцій та самих матеріалів. В умовах масового індустріального виробництва такий погляд на Д. узгоджується з вимогами технологічності та економічної ефективності виробів.

ДЕКОРАТИВНІСТЬ — одна з умов виразності форми, властивість виробів, пов'язана з особливостями конфігурації їх форми і силуету, а також кольору, фактури і текстури матеріалів. Часто Д. пов'язують із застосуванням елементів декору, наприклад, орнаментики. Однак у цих випадках вірніше говорити не про Д., а про декоративність виробів. Насправді Д. мають багато предметів, позбавлених будь-якого декору, наприклад: радіоприймачі, автомобілі, поверхня металу, кристали, листки рослин та ін. Д виробів залежить від впорядкованості та конструктивної логічності, ритмічної, пропорційної, колірної, фактурної та ін. організації їх форми.

ДИЗАЙН (від англ. креслення, малюнок, проект):

1. творча діяльність, мета якої полягає у формуванні гармонійного предметного середовища, яке найповніше задовольняє матеріальні та духовні потреби людини;
2. особлива сфера діяльності, яка полягає у проектній та науково-організаційній розробці всебічно досконалих умов життя людей.

ДИСГАРМОНІЯ (від. Грецького - гармонія з заперечним префіксом) — неузгодженість, протиріччя між усіма чи окремими властивостями форми, наприклад між даною ритмічною структурою виробу та його колірним рішенням. Поява у формі Д. призводить до зниження її художньої ЯКОСТІ.

ІНТЕР'ЄР (від французького — внутрішній) — відносно замкнений та організований у функціонально-естетичному відношенні простір в середині будівлі. І. утворюють поверхні, що огорожують приміщення (стіни, стеля, підлога) і весь набір засобів його обладнання та оформлення.

ЯКІСТЬ ВИРОБІВ — міра цінності промислових виробів, що визначається як оцінкою їх властивостей з точки зору всіх вимог, так і рівнем відповідності технології їх виробництва вищим досягненням сучасної технології.

Зроблено спроби розробити метод кількісної оцінки Я. в., сумарної або комплексної, та за окремими показниками.

Основні аспекти оцінки Я. в. — їх корисності технічна і технологічна досконалість, ергономічність, економічність в експлуатації, зручність користування, художня якість та естетична цінність.

КОМПАКТНІСТЬ (від лат. — щільний) — максимальна щільність розміщення елементів форми.

Від ступеню К. залежить зручність користування виробом, а також його економічність у виробництві (економія матеріалів, виробничих площ та ін.).

КОМПЛЕКС ВИРОБІВ — сукупність виробів різного функціонального призначення, що утворюють просторово цілісну систему засобів будь-якого певного процесу діяльності людини. Методом створення К. в. слугує комплексне проектування.

КОМПЛЕКСНЕ ПРОЕКТУВАННЯ — проектування ряду виробів, що повністю забезпечують потреби певного процесу діяльності людини, наприклад: обладнання кухні житлової квартири, меблів для школи, робочого місця на виробництві. Мета К. п. — забезпечити найбільш комфортні умови для побуту, відпочинку, праці людей і гармонійність, художню досконалість середовища.

КОМПОЗИЦІЯ (від лат. — складаю, створюю):

1. процес гармонізації форми виробу (інтер'єру та ін. матеріально-просторових об'єктів), у якому визначаються і зводяться до єдності всі характеристики форми, такі як розміри, пропорції, ритмічна

структура, фактура, колір та ін. У процесі проектування К. є однією з суттєвіших сторін і підпорядковується закономірностям формоутворення виробів;

2. матеріально-просторове вирішення виробу.

КОМПОЗИЦІЯ (від лат. — складаю) — процес пошуку найкращого розміщення різних елементів (деталей, частин, вузлів) виробу відносно один одного.

КОМФОРТ — сукупність благ і зручностей, що одержує людина при використанні окремої речі або деякої сукупності речей. Вироби, які повністю забезпечують зручності, що від них вимагаються, розцінюються як комфортабельні. Відсутність таких зручностей означає дискомфортність умов відповідного процесу діяльності. Наприклад, дискомфортний фотель для відпочинку, який не забезпечує зручного положення для хребта і ліктів.

Виділяють також поняття "психологічний К". В основі його лежать закономірності психофізіологічної та психологічної реакції людини на навколишню обстановку. Предметне середовище (інтер'єр, робоче місце та ін.) забезпечує психологічний К, якщо стимулює у людини позитивну емоційну реакцію у процесі її діяльності. Цьому слугують певний добір і розміщення речей, колірна гама середовища, характер застосовуваних матеріалів.

Уявлення про К історично змінюються з розвитком суспільної економіки, техніки, домобудівництва, соціальних норм побуту. Комфортність умов побуту сприяє високій ефективності відпочинку людей, на виробництві — росту продуктивності праці.

Одним з ефективних шляхів забезпечення К є комплексне проектування виробів і будівель.

КОНСТРУКЦІЯ (від лат. — будує) — взаємозв'язок, поєднання елементів (деталей, вузлів, частин) виробу. Особливості К. визначаються головним чином типом з'єднання елементів виробу та їх взаєморозміщенням. Класифікація таких зв'язків дає типологію конструкцій.

К. виробу досить жорстко задається особливостями його будови і призначення, а також матеріалами, що застосовуються для виготовлення і з'єднання його елементів. Однак, у багатьох випадках допускаються застосування різного роду К для одного і того ж виробу, а відтак, з'являється можливість вирішення питання про К. у зв'язку з художнім

здумом. Часто К відбивається у зовнішньому вигляді виробу, якщо навіть її основні елементи укриті від спостерігача.

Елементи К виконують різну роль. Майже у будь-якій К є основні та другорядні елементи, розрізняються також несучі і несені, з'єднувані та з'єднуючі їх. Аналіз ролі конструктивних елементів є важливим моментом у розробці та описуванні виробів.

МОДА (від лат. — міра, образ, спосіб) — явище у споживанні промислових виробів та інших речей, зумовлене прагненням людей купувати ті з них, що відзначаються високою якістю, технічно прогресивні (нові) або мають інші яскраво виражені переваги, наприклад, такі як незвичайність вигляду, висока практичність. М відноситься до масових явищ, тому про неї можна говорити лише у випадках досить широкого попиту на певний виріб. Об'єктами споживацької моди бувають вироби того чи іншого типу, того чи іншого зовнішнього вигляду, певне поєднання речей, а також способи, прийоми в організації, обладнанні та оформленні житла.

Поява та зникнення конкретної М зумовлена різними соціальними причинами. Найбільш важливі з них: зміна естетичних уявлень, смаків, технічний та технологічний розвиток виробів, прагнення людей до оновлення обстановки. У цілому зміна моди відіграє позитивну роль у розвитку культури предметного середовища і побуту, в удосконаленні виробів, оскільки виявляється своєрідним регулятором цього процесу. Так, технічно нові вироби швидко завойовують ринок звичайно саме завдяки появі М. на них.

У тих випадках, коли модні речі купують головним чином з метою зовнішньої демонстрації матеріального добробуту, культурності т. ін., вірніше говорити не про наслідування М., а про престижне споживання.

ОРНАМЕНТИКА (від лат.— прикраса) — різновид декору, сукупність елементів прикрашання виробу, будівлі, книги та ін., які стилізовано (умовно, схематично) відтворюють різні природні форми, переважно рослинні: листя, квіти, стебла, плоди. Досить розповсюджена О., яка не має природних прототипів (на основі так званого геометричного орнаменту).

Виконується орнаментика найрізноманітнішими способами: розпис, гравірування, різьба, ліплення, вишивання, аплікація, ткацтво, ливарництво та ін.

На О. встановився погляд, як на прийом декорування, який чужий сутності промислового процесу. Однак О., що має яскраві національні риси, досить широко застосовується при створенні ряду утилітарно корисних речей — одягу, начиння, меблів, а також інтер'єрів, виробів декоративно-ужиткового та ювелірного мистецтва.

КОРИСНІСТЬ ВИРОБУ — міра необхідності у виробництві та споживанні виробу з точки зору інтересів суспільства і людей. Міра його корисності визначається тим, наскільки виріб відповідає цим інтересам, а також об'єктивним тенденціям розвитку суспільних потреб. Виразом К. в. слугує також те, чи сприяв він і наскільки найбільш ефективному задоволенню будь-якої потреби, у розвитку якої зацікавлене суспільство. Таким чином, К. в. є співвідношення витрат суспільно - корисної праці на його виготовлення і суспільної цінності тих переваг, яких надає споживачеві користування цим виробом. Звідси видно, що міра К. в. залежить також від економічності даного виробу у виробництві та від збігу термінів фізичної придатності і морального старіння.

Однобічним є вузько утилітарне розуміння К. в. Суспільство вимагає задоволення не лише розумних матеріальних, запитів людей за допомогою технічно та функціонально завершених виробів, але й духовних потреб та інтересів, у тому числі й естетичних. Тому одна з умов К. в. — їх естетична досконалість.

СТАЙЛІНГ — напрямок художнього проектування, розповсюджений особливо у капіталістичних країнах. Сутність його у прагненні залучити покупців до виробів і забезпечити їх збут за рахунок підвищення само оціночної виразності зовнішнього вигляду, яскравості оформлення. Це дало підставу назвати С. комерційним дизайном. Для С. характерне довільне використання в оформленні виробів стилів минулого — епохи Відродження, бароко, класицизму та ін.

СТИЛЬ ХУДОЖНІЙ — явище в галузі художньої творчості, що проявляється у наявності ряду певних загальних рис у творах мистецтва, архітектури, дизайну тієї чи іншої епохи, історичного періоду. Основні особливості будь-якого С. х. виявляються у композиційній будові більшості речей, архітектурних та художніх творів. Найбільш очевидна ознака того чи іншого С. х. — своєрідність композиційних схем, прийомів та засобів побудови форми. За цими ознаками розрізняються стилі готики, бароко, ампіру та ін. Однак в основі формування С. х. лежить спільність естетичних поглядів і переживань, що складаються у суспільстві і

забезпечуються єдністю естетичного ідеалу. Із зміною останнього, як і його варіацій в різних верствах суспільства, відбувається зміна (варіація) стильових норм художньої діяльності.

ТЕХНІЧНА ЕСТЕТИКА — наукова дисципліна, що вивчає соціально-культурні, технічні та естетичні проблеми формування гармонійного предметного середовища, яке створюється для життя та діяльності людини засобами промислового виробництва. Складаючи теоретичну основу дизайну, технічна естетика вивчає його суспільну природу і закономірності розвитку, принципи і методи художнього конструювання, проблеми майстерності художника-конструктора (дизайнера).

Вона виникла і розвивається на стику багатьох наук естетики, соціології, соціальної психології, фізіології людини, ергономіки, економіки, технології виробництва та ряду ін.

Спираючись на дані цих наук, Т. е. не є, однак, її простою сумою. Вона має специфічний предмет вивчення — взаємодія людини, як біологічної та соціальної істоти з предметним оточенням. Т. е. вирішує особливі завдання:

1. розробка принципів організації і формоутворення оптимального і гармонійного предметного середовища у відповідності з суспільними і особливими потребами всіх людей, на основі досягнень науково-технічного прогресу, з урахуванням вимог економіки і технології виробництва;

2. створення методики художнього конструювання виробів та їх комплексів, що відповідають усім вимогам, які висуває технічна естетика: соціальна корисність, функціональна та ергономічна досконалість, технологічність у виготовленні, ефективність та естетична досконалість.

ТИПОЛОГІЯ КОНСТРУКЦІЇ — класифікація конструкцій за типовими відмінностями у взаємозв'язку між елементами (частинами, вузлами, деталями) виробів. Підставою класифікації конструкцій є

- 1) тип з'єднання елементів;
- 2) тип взаємодії елементів;
- 3) схема і спосіб їх з'єднання;
- 4) тип, зв'язку конструкції даного виробу з іншими речами;
- 5) тип функціонального положення;
- 6) тип співвідношення основних і неосновних елементів конструкції та інші ознаки.

Зазначені ознаки найбільш суттєві з точки зору практики художнього проектування.

Т. к. у короткому вигляді може бути подана таким чином (загальна нумерація відповідає порядку ознак, прийнятому вище):

1. а) не рознімні; б) рознімні; в) складально-розбірні.
2. а) статичні; б) кінетичні (в тому числі такі, що трансформуються).
3. а) монолітні (литі і т.п.); б) каркасна (в тому числі рамкові); в) оболонкові (в тому числі щиткові); г) набірні (в тому числі гнучо клеєні).
4. а) автономні; б) блокувані (в числі такі, що вбудовуються).
5. а) стаціонарні; б) мобільні; в) портативні.
6. а) відкриті; б) закриті; в) напіввідкриті.

При цьому характеристика конструкції окремого виробу за всіма ознаками, фіксованим повною Т. к. (включаючи типи і види з'єднань, блокування окремих елементів, вид матеріалу та ін.) є одночасно повним описом конструктивних особливостей даного виробу, що необхідно при складанні анотації до проекту.

ХУДОЖНЄ КОНСТРУЮВАННЯ — особливий різновид проектної діяльності, об'єктами якої є вироби виробничого і побутового призначення, що випускаються порівняно великими серіями індустріальним способом; діяльність спрямована на удосконалення оточуючого людину предметного середовища, яке утворюється властивостями промислового виробництва; це удосконалення досягається приведенням у єдину систему функціональних та композиційних зв'язків предметних комплексів та окремих виробів, їх естетичних та експлуатаційних характеристик. В умовах сучасності художнє конструювання сприяє створенню гармонійного предметного світу що відповідає зростаючим матеріальним та духовним потребам людини. Характерна особливість об'єктів Х. к. — необхідність провідної участі у їх розробці інженера-конструктора і технолога. При роботі над виробом представник професії Х. к. — художник-конструктор опирається на теоретичні та методичні знання, що надані технічною естетикою.

ХУДОЖНЄ ПРОЕКТУВАННЯ — більш широка галузь діяльності по створенню виробів, ніж художнє конструювання, яке входить до неї як складова частина. Об'єктами Х. п. виступають всі вироби, що виготовляються усіма нагромадженими на даний час методами, в тому числі і такі, що не випускаються серійно, як і вироби, що за характером

свого призначення і формою не вимагають спеціального конструкторсько-технологічного опрацювання.

ЕРГОНОМІКА (від грецької — робота і закон) — науково-теоретична і науково-експериментальна дисципліна, яка досліджує психофізіологічні фактори взаємодії людини з різноманітними знаряддями і засобами діяльності в умовах, що вимагають від людини певних реакцій на обставини, що змінюються. Ергономіка виникла у зв'язку із значними ускладненнями технічних засобів і умов їх функціонування у сучасному виробництві, суттєвою зміною трудової діяльності людини, синтезуванням у ній великої кількості функцій. Ергономіка формувалась на стику наук — психології та гігієни праці, соціальної психології, анатомії та ряду технічних наук. Основні фактори, які вивчає і враховує Е. — реакція людини на різноманітні подразники: оптичні, звукові, тактильні, температурні та ін. У зв'язку з цим Е. спирається на дані фізіології, психофізіології та психології людини і визначає деякі вимоги до форми проєктованих об'єктів. У найбільш повному обсязі ці вимоги стосуються об'єктів, що функціонують у сфері виробничої діяльності людей, тобто верстатів, пультів та пунктів керування.

ЕСТЕТИЧНА ЦІННІСТЬ — відповідність окремого виробу або всього предметного середовища естетичним уявленням людей. Об'єктивною основою Е. ц. є виражена у výroбах суспільна прогресивність їх функціонально-технічного і конструктивно-технологічного вирішення за даної історично конкретної сукупності об'єктивних умов виробництва і споживання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. *Бартенев И.А., Батажкова В.Н.* Очерки истории архитектурных стилей: Учеб. пособие. - М.: Изобраз. искусство, 1983. - 384 с.
2. *Блохин В.В.* Интерьер промышленных зданий. - М.: Строиздат, 1989. - 271 с.
3. *Васютинский Н.А.* Золотая пропорция. - М.: Мол. гвардия, 1990. - 235 с.
4. *Ватерман Г.* Дизайн вашей квартиры /Пер. с немец. - Злин: Кристина К, 1996. - 125 с.
5. *Вернеску Д, Зне А.* Инсоляция и естественное освещение в архитектуре и градостроительстве /Пер. с рум. - К.: Будівельник, 1983. - 86 с.
6. *Гассанова Н.С.* Текстиль в дизайне интерьера. - К.: Будівельник, 1987. - 86 с.
7. *Дизайн* /Пер. с англ. Ред В.А. Питалев, А.Ю. Давыдов, А.В. Молчанов. - М.: ДеКа, 1994. - 48 с. (Энциклопедия малого бизнеса. Т. 5. Вспомогательные процессы в малом бизнесе).
8. *Дизайн: очерки теории системного проектирования* /Н.П. Васильева, Ю.А. Грабовенко, Е.Н. Лазарев, В.И. Михайленко; науч. ред. М.С. Кагана. - Л.: Изд-во ЛГУ, 1983. - 185 с.
9. *Ефимов А.В.* Цвет в архитектуре и градостроительстве. - М.: Знание, 1981. - 64 с. (Новое в жизни, науке, технике. Сер. "Строительство и архитектура", №8)
10. *Жоэль Л.Е.* Декоративное искусство в интерьерах общественных зданий. - К.: Будівельник, 1978. - 104 с.
11. *М.Иконников А.В.* Функция, форма, образ в архитектуре. - М.: Строиздат, 1986. - 288 с.
12. *М.Конран Т.* Современный дом: Искусство дизайна. - М.: Огонь, 1997. - 264 с.
13. *Кравец В.И.* Колористическое формирование в архитектуре. - Харьков: Вища школа; Изд-во Харьк. ун-та, 1987. - 132 с.
14. *Лазарева Н.Н.* Интерьер квартиры /Справочное пособие по проектированию и декорированию. - М.: Изд-й Дом "Ниола-Пресс", 1999. - 80 с.
15. *Мак-Коркодейл Ч.* Убранство жилого интерьера от античности до наших дней /Пер. с англ. - М.: Искусство, 1990. - 245 с.

16. *Нестеренко О.И.* Краткая энциклопедия дизайна. - М.: Молодая гвардия, 1994. -315 с.

17. *П.Новжова Е.Б.* Интерьер общественных зданий: Художественные проблемы. - М.: Стройиздат, 1984. - 227 с.

18. Психология цвета: Сб. /Пер. с англ. - М.: Рефлбук, К.: Ваклер, 1996. -352 с. - (Сер. "Актуальная психология").

19. *Ранев В.Р.* Интерьер: Учеб. пособие для архит. спец, вузов. - М.: Высшая школа, 1987. - 232 с.

20. *Степанов Н.Н.* Цвет в интерьере. - К.: Вища школа, 1985. - 95 с.

21. *Шевелев И.Ш.* Формообразование (Число. Форма. Искусство. Жизнь). - Кострома: ДиАр, 1995. - 166